

VRIJZINNIG-DEMOCRATISCHE BOND. 1)

Dagelijksch Bestuur: Mr. J. Limburg, Voorzitter; Prof. Dr. D. van Embden; Mr. W. H. M. Werker; W. O. A. Koster; Mr P. J. Oud-Secr.-Penn. (kantoor 2de Sweelinckstraat 180).

Hoofdbestuur. Overige leden: Mr. H. P. Marchant, als voorzitter der 2de Kamerfractie; D. Meulenberg, als voorzitter van het A. N. W. V.; Mevr. M. Ketelaar-van Goch, als voorzitter van de V. D. Vrouwenclub, benevens de navolgende afgevaardigden der verschillende kieskringfederaties: Mevr. Ir. C. Buisman—Wybrandi, Mevr. Mr. B. Bakker—Nort, Harm Kraai, D. L. de Koe, F. A. Rosenveldt, G. H. ten Hoopen, G. C. Lunsingh Meyer, Mr. M. S. Kalma, H. de Greeff, Mej. H. v. Bommel v. Vloten, J. A. Klein, Joh. H. P. J. W. Sprenger, L. Ackens, Jac. Wellman, D. Fonkert Jr., J. L. v. d. Voorden, Mr. W. Francken, J. Kortland, A. G. Boes, H. de Heer, F. J. Aukes, D. H. Grünwald, D. Kooiman.

Beginselverklaring en Werkprogram.

a. BEGINSELVERKLARING.

De Vrijzinnig-Democratische Bond stelt zich ten doel een georganiseerd optreden

1) In de algemeene vergadering van het *Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond*, gehouden 12/13 April 1914, is met overgrote meerderheid besloten tot eene fusie met den Vrijzinnig-Democratischen Bond, voor zoover de politieke actie betreft, zoodat voor eene afzonderlijke vermelding van het A. N. W. V. in dezen jaargang geen aanleiding meer bestaat.

te bevorderen van alle democratisch gezinde vereenigingen en personen, die zich met de onderstaande beginselen vereenigen:

1. De Vrijzinnig-Democratische Bond streeft naar ontwikkeling van onzen constitutioneel-parlementairen regeeringsvorm in democratischen zin en te dien einde naar algemeen kiesrecht voor de vertegenwoordigende lichamen en naar gelijkstelling, ook wat de verkiesbaarheid tot lid dier lichamen betreft, van mannen en vrouwen.

2. De Vrijzinnig-Democratische Bond spreekt als beginsel uit, dat door een krachtige sociale wetgeving moet worden aangestuurd op het wegnemen van de maatschappelijke oorzaken, welke tusschen de leden van het volk ongelijkheid scheppen of versterken ten aanzien van hun ontwikkelingsvoorwaarden.

Hij is van oordeel, dat, ter verkrijging van maatschappelijken vooruitgang, tempering, niet verscherping van den klassenstrijd noodzakelijk is. Eenerzijds keurt hij af het streven naar afschaffing van het persoonlijk eigendomsrecht op de productiemiddelen; anderzijds verwerpt hij de meening, dat de staat in het economisch leven zijner burgers slechts noodgedrongen, schoorvoetend behoort in te grijpen.

b. WERKPROGRAM.

§ 1. De Vrijzinnig-Democratische Bond stelt op den voorgrond de noodzakelijkheid van *grondwetsherziening* in dien zin, dat mogelijk worde:

a. invoering van algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen, met toepassing van het beginsel van evenredige vertegenwoordiging,

b. een samenstelling van de Eerste Kamer in den geest van punt 1 der beginselverklaring.

§ 2. Ter zake van de *sociale wetgeving* verlangt de Bond:
wettelijke regeling van de arbeidsovereenkomst, waarbij de wederzijdsche rechten en verplichtingen omschreven worden, en tegen misbruik van economisch overwicht door den werkgever zooveel mogelijk worde gemaakt;
uitbreiding van de bevoegdheden der Kamers van Arbeid;
bevordering van de oprichting van arbeidsbeurzen door of met medewerking van de overheid;

wettelijke bescherming van den arbeid, met name:

1. uitbreiding met betrekking tot den landbouw, den handel en het verkeerwezen;
 2. aanvulling van de bepalingen ten aanzien van de huis-industrie;
 3. beperking van den arbeidsduur en van den nacht arbeid, alsmede waarborging van een wekelijkschen rustdag, zooveel mogelijk den Zondag, zoowel voor volwassenen als voor jeugdige mannen en vrouwen;
 4. regeling van het leerlingwezen;
 5. versterking van het toezicht op de naleving der vorenbedoelde wettelijke bepalingen;
 6. uitbreiding van de verplichte ongevallenverzekering;
 7. verplichte verzekering tegen ziekte, invaliditeit en ouderdom, wat invaliditeit en ouderdom betreft met bijdrage van den staat in de kosten (zie blz. 150);
- bevordering van de verzekering tegen werkloosheid;
herziening van de armenwet, 1°. tot verzekering van samenwerking tusschen alle armbesturen, 2°. tot erkenning van den plicht der overheid, niet om slechts uit politiezorg onvermijdelijken onderstand te verlenen, maar om, tegenover de maatschappelijke oorzaken van het pauperisme, de armoede te helpen lenigen en voorkomen;

herziening van de drankwet ter verkrijging van dieper ingrijpende maatregelen tot beteugeling van het drankmisbruik;

wettelijke maatregelen tegen misbruiken van pandjeshuizen en tegen anderen vorm van woeker, alsook tegen oneerlijke mededinging;
meer afdoende maatregelen in het belang van de volksgezondheid, o.a. ter verbetering en uitbreiding van openbare ziekenzorg en ziekenverpleging, tegen verval- sching van levens- en genotmiddelen, en tegen de kwakzalverij;
staatstoezicht op levensverzekering-maatschappijen, begrafenis-fondsen, zieken- fondsen en spaarbanken.

Onafhankelijk van wettelijke maatregelen behoort de overheid:

ondernemingen van algemeen belang, die een monopolistisch karakter dragen, in eigen beheer te nemen;

waar zij rechtstreeks als werkgeefster optreedt, regelen in het belang van haar personeel te stellen, o.a. omtrent arbeidsduur, loon, verlof, loonbetaling bij ziekte, pensioneer- ing wegens invaliditeit en ouderdom, beroep op een scheidsgerecht bij strafoplegging;

waar zij middellijk als werkgeefster optreedt, tot het nakomen van zulke maat- regelen zooveel mogelijk te verplichten.

§ 3. Op *onderwijs-gebied* heeft de staat zorg te dragen, dat allen de gelegenheid vinden, het onderwijs te genieten, hetwelk voor de ontwikkeling van hun aanleg, in verband met hun toekomstig beroep, noodig en voldoende is.

Daarom verlangt de Bond:

dat het geheele onderwijs — waaronder zoowel het voorbereidend lager als het lager, middelbaar en hooger vakonderwijs in zijn ganschen omvang — wettelijk geregeld worde, zóó dat behoorlijke aansluiting verkregen wordt tusschen alle takken van onderwijs;

dat bij de schoolgeldheffing voor alle takken van openbaar onderwijs, voorzooveel dit niet kosteloos is voor een ieder, rekening worde gehouden met de financieele draagkracht van de ouders;

dat het openbaar onderwijs in al zijn takken kosteloos kunne worden genoten door hen, wier ouders tot betaling van schoolgeld niet bij machte zijn, en die de begaafdheid bezitten om het te volgen;

dat het gewoon lager onderwijs verplicht worde gesteld gedurende ten minste zeven jaren, en het voortgezet onderwijs, ingericht naar plaatselijke omstandigheden en de behoeften der leerlingen, gedurende ten minste drie jaren;

dat het den werkgever verboden worde: 1°. kinderen in dienst te hebben, die voor de gewone lagere school leerplichtig zijn, 2°. hun de gelegenheid te onthouden om het voortgezet onderwijs geregeld te volgen;

dat de regeering haar steun geve aan het oprichten en instandhouden van zoo- genaamde crèches of kinderbewaarplaatsen;

dat van overheidswege óf voedsel en kleeding verstrekt worde aan leerlingen van de lagere school, die daaraan behoefte blijken te hebben, óf daartoe strekkende pogingen van anderen worden gesteund;

dat, zoo noodig, van overheidswege bij het volgen van vakonderwijs geldelijke tegemoetkoming wegens loonderving worde verleend, rekening houdende met plaat- selijke omstandigheden en met de gewoonte in het betrokken vak, alsook vergoeding van reiskosten;

dat het toekennen van beurzen uitgebreid en beter geregeld worde;

dat de scheiding van de openbare lagere scholen naar standen, waar zij bestaat, zoodra mogelijk vervalde;

dat aan de klasse-onderwijzers van openbare scholen invloed worde verzekerd op den gang der schoolzaken;

dat den onderwijzers een behoorlijk salaris en pensioen gewaarborgd worde, alsmede een pensioen voor hun weduwen en weezen;

dat het onderwijs, thans aan hogere burgerschool en gymnasium in de eerste leerjaren gegeven, vervangen worde door één school, waarbij verschillende scholen, met het oog op de bestemming van de leerlingen, zich aansluiten;

dat bij de polytechnische school het karakter van hooger onderwijs ten volle tot zijn recht kome;

dat het aantal rijks-universiteiten verminderd worde.

§ 4. Zich voorbehoudend de vaststelling van een program voor zijn werkzaamheid op *gemeentelijk gebied*, verlangt de Bond een herziening der gemeentewet, opdat de gemeenten verplicht of althans gemakkelijker in staat gesteld worden, voorschriften te geven en maatregelen te nemen in den geest van § 2;

de gemeenten grootere vrijheid erlangen in de heffing van plaatselijke belastingen, met de bevoegdheid om uitwonende grondeigenaren te treffen door buitengewone opcenten op de grondbelasting;

de vergoeding, die de gemeenten ontvangen voor uitgaven, in 's rijks belang haar opgelegd, beter geregeld worde.

§ 5. In het belang van de *volkswelvaart* verlangt de Bond:

nadere wettelijke regeling van een vertegenwoordiging van land- en tuinbouw, van handel en van nijverheid;

uitbreiding en verbetering van verkeerswegen en verkeersmiddelen, ook in afgelegen streken, waar noodig door of met medewerking van den staat;

maatregelen ter bevordering van den afzet van land- en tuinbouw- en nijverheidsvoortbrengselen naar het buitenland, o.a. door uitbreiding en verbeterde organisatie van den consulaire dienst;

herziening van de wettelijke bepalingen op het stuk van de visscherij.

§ 6. Ter volledige toepassing van het beginsel van *scheiding van kerk en staat* verlangt de Bond:

losmaking van de geldelijke banden tusschen den staat en de kerkgenootschappen.

§ 7. Op het gebied van het *rechtswezen* verlangt de Bond in de eerste plaats: opheffing van de bepalingen, waaronder de vrouw in het burgerlijk recht wordt achtergesteld bij den man;

herziening van het huwelijksgoederenrecht, in het bijzonder tot betere waarborging van de rechten der vrouw op haar goederen en inkomsten;

uitbreiding van de gronden van echtscheiding;

verbetering van den rechtstoestand van buitenechtelijke kinderen, met opheffing van het verbod van onderzoek naar het vaderschap;

herziening van de bepalingen omtrent de wettelijke erfopvolging, met beperking van het familie-erfrecht, alsmede met uitbreiding van de rechten van den langstlevenden echtgenoot en van de buitenechtelijke kinderen;

invoering van staatserfrecht;

verbetering van de wetgeving op de naamlooze vennootschappen;

vereenvoudiging van het burgerlijk procesrecht, tot verkrijging van snel en goedkoop recht; beteren gratis-rechtsbijstand voor onvermogenen van staatswege;

invoering van administratieve rechtspraak;

wettelijke regeling van den rechtstoestand der openbare ambtenaren;

herziening van het wetboek van strafvordering, met uitbreiding van de rechten der verdediging en met bespoedigde berechting van lichte vergrijpen;

invoering van de voorwaardelijke veroordeeling, uitbreiding van voorwaardelijke invrijheidstelling, en verbetering van het strafstelsel in de richting van individueele behandeling der veroordeelden, met beperking van de eenzame opsluiting;

toekenning van schadevergoeding aan onschuldig veroordeelden en aan ten onrechte in voorloopige hechtenis gestelden;

afschaffing van den eedswang;

wettelijke regeling van het toezicht op instellingen tot verpleging van weezen en andere hulpbehoevendenden.

§ 8. Ten aanzien van het *belastingwezen* stelt de Bond op den voorgrond, dat bij de herziening van bestaande of de invoering van nieuwe belastingen het beginsel van belasting naar draagkracht beter tot zijn recht kome.

Daarom verlangt hij:

samenvoeging van de vermogens- en bedrijfsbelasting tot één inkomstenbelasting; ruimere toepassing van progressie in de directe belastingen en invoering daarvan in de successie-belasting, ook voor de rechte lijn; afschaffing of aanmerkelijke verlaging van accijnzen op eerste levensbehoefte; invoering van debietrechten en andere indirecte heffingen van weelde-uitgaven, en belasting van goederen in de doode hand; voorzooveel verdere versterking van de rijksmiddelen noodzakelijk is, verhooging van de directe belastingen en van de successie-rechten.

§ 9. Ten aanzien van de *buitenlandsche aangelegenheden* verlangt de Bond:

a. dat de Tweede Kamer uit haar midden eene commissie benoeme voor de buitenlandsche aangelegenheden, met welke commissie de Regeering geregeld overleg pleegt;

b. dat de Koning voor alle handelingen, die een verscherping van den vredes-toestand naar een toestand van oorlog ten gevolge kunnen hebben, de goedkeuring behoeft van de Staten-Generaal;

c. dat voor alle verdragen met vreemde mogendheden de medewerking noodig is van de Staten-Generaal en dat alle geheime verdragen, afspraken of daarmee gelijkstaande handelingen nietig zijn.

De Bond verlangt, dat de Nederlandsche regeering werkzaam zij om de arbitrale oplossing van internationale geschillen zooveel mogelijk te bevorderen en wenscht, dat de mogelijkheid van ontwapening der staten door onze regeering naar hare krachten worde nagestreefd.

Zoolang de internationale ontwapening (Volkerenbond) niet is bereikt, verlangt de Bond ter zake van de *Landsverdediging*:

I. een weermacht tot verdediging van ons onafhankelijk volksbestaan, tot handhaving van het bezit onzer koloniën en tot handhaving der neutraliteit in alle deelen des Rijks.

De Bond is overtuigd, dat dit doel bereikbaar is, zonder dat (ook in verband met voor andere doeleinden noodzakelijke uitgaven) te zware geldelijke of persoonlijke lasten op het Nederlandsche volk worden gelegd.

De Bond is van oordeel, dat dit doel het best zal worden bereikt op de volgende wijze:

A. In Nederland door een volksleger. Daartoe is noodzakelijk:

a. Weerplicht voor elken Nederlander, daartoe in staat.

b. Verplichte lichaams oefeningen voor alle jongens tot hun 16e jaar.

c. Het stellen van regels bij de wet ten aanzien van:

1. het voorbereidend en lokaal militair onderricht met verplichte deelneming van alle jongelingen van 16 tot 20 jaar;

2. het houden van schietoefeningen en van verplichte deelneming eraan;

3. den tijd van eerste oefening voor de verschillende wapens met een zoo kort mogelijk verblijf in de kazernes, naar het beginsel van algemeenen dienstplicht;

4. de herhalingsoefeningen;

5. de militaire opleiding in haar geheelen omvang.

d. Organisatie van de weerkracht des volks bij de wet, naar het beginsel eener territoriale indeeling.

e. Vervanging van het stelsel van beroepsofficieren en beroepskader door een stelsel van militie-officieren en militie-kader.

B. Wat de doode weermiddelen betreft door:

gebruik te maken van de natuurlijke verdedigingsmiddelen, door ons land geboden; de vesting-werken te beperken tot de hoogst noodige permanente verdedigingsmiddelen in eenvoudigen zin;

C. door Nederland aan de zeezijde in hoofdzaak te verdedigen door kustversterkingen en de taak der vloot daarbij ondergeschikt te maken;

D. door de verdediging der koloniën in Oost-Indië in hoofdzaak op te dragen aan de Marine, tenzij bij de plaatselijke verdediging door de landmacht gestreefd moet worden naar de medewerking der bevolking.

II. De Bond verlangt afschaffing van de afzonderlijke rechtspraak voormilitairen.

§ 10. Bij het beheer der koloniën en bezittingen bevordere de staat de ontwikkeling harer natuurlijke bronnen van welvaart. Daarbij moeten in de eerste plaats de belangen der inlandsche bevolking worden behartigd, en worde gestreefd naar:

- a. scheiding van de financiën dezer gewesten van die van het moederland;
- b. zelfbestuur van de koloniën en bezittingen.

Als gevolg van deze beginselen verlangt de Bond in de eerste plaats:

1. Voor Oost-Indië

regeling der financieele verhouding tusschen Nederland en Indië, met toepassing, voor zooveel mogelijk, van het beginsel der scheiding ook op het verledene;

hervorming van het bestuur met name in dien geest, dat een deel der bestuurszaak worde overgebracht van het centraal gezag naar onderdeelen, en dat, met inachtneming, waar mogelijk, van het beginsel van zelfbestuur, in ruime mate gebruik worde gemaakt van de medewerking van behoorlijk onderlegde inlanders;

verbetering van den maatschappelijken toestand zoowel van den Indo-Europeaan als van den inlander, in het bijzonder door hun op ruime schaal gelegenheid te verschaffen om zich, overeenkomstig hun aanleg, voor verschillende betrekkingen, beroepen of bedrijven te bekwamen;

uitbreiding en verbetering van verkeerswegen en verkeersmiddelen;

krachtige voortzetting van reeds aangevangen, spoedigen aanleg van nieuwe bevoeiings- en waterkeerings-werken;

bevordering, ook door deskundige leiding, van de inlandsche cultures;

matige heffing van de landrente naar de nette-opbrengst der akkers en met behoorlijke opmeting der gronden;

afschaffing van alle heerenendiensten op Java en Madoera;

regeling en geleidelijke inkrimping der dessa-diensten; volledige schade-loosstelling van allen, over wier arbeidskracht hetzij voor gouvernementcultuur, hetzij in buitengewone gevallen voor openbare werken of voor andere doeleinden, van staatswege beschikt wordt;

overneming in eigen beheer van alle thans nog verpachte belangrijke mid-delen, met inachtneming:

a. ten aanzien van den staatsverkoop van opium, dat deze gepaard ga met geleidelijke beperking van het opiumverbruik;

b. ten aanzien van de staatsexploïtatie van pandhuizen, dat winstbejag voor de schatkist daarbij zij uitgesloten;

krachtiger bestrijding van misbruiken bij het aanwerven van contract-koelies en verscherpt toezicht op de uitvoering der gesloten contracten;

onthouding van alle gewelddadige veroveringspolitiek;

verbod om tot dwangarbeid veroordeelden buiten hun toestemming bij militaire expeditiën te gebruiken.

2. Voor West-Indië

het sluiten van leenigen voor productieve doeleinden, zoo noodig onder garantie van het moederland, ten einde deze koloniën onafhankelijk te maken van de bijdragen van het moederland.

§ 11. Op het gebied van den landbouw verlangt de Bond, ter zake van den eigen-dom en het gebruik van den bodem:

dat aan publiekrechtelijke lichamen worde toegekend een deel der winsten, voortvloeiende uit stijging der grondwaarden, ontstaan zonder toedoen des eigenaars; dat aan de gemeenschap recht op de voor haar huishouding of voor verbetering van cultuur noodige gronden, behoudens schadeloosstelling, worde toegekend door:

a. uitbreiding van het onteigeningsrecht, zoowel voor de gemeenten als voor den staat, zoodat gronden kunnen worden onteigend, onder meer om die, hetzij aan kleine landgebruikers of tuinbouwers voor zelfstandig bedrijf, hetzij als tuingrond aan veld- of fabrieksarbeiders, in pacht te geven;

b. openstelling der gelegenheid voor publiekrechtelijke lichamen of voor daartoe

opgerichte vereenigingen, om woeste of vergraven gronden, plassen, moerassen, duinen enz., te ontegenen, voor zoover deze niet door de eigenaars zelven op doelmatige wijze in cultuur worden gebracht;

dat ruilverkaveling verplicht kunne worden gesteld, zoo noodig met geldelijken steun van den staat;

dat, ook door regeling van de belastingen, gebruik door den eigenaar bevorderd worde boven in gebruikgeving door den eigenaar-geldbelegger;

dat het gebruiksrecht wettelijk geregeld worde, met bepalingen van dwingend recht, zóó dat:

a. zóódanig gebruik van den grond wordt tegengegaan, waardoor de duurzame belangen der gemeenschap zouden worden benadeeld of in gevaar gebracht;

b. den gebruiker ten goede komen door hem aangebrachte verbeteringen aan land en hoeve;

c. de verpachter wordt verhinderd alle risico van het bedrijf en van den marktprijs te laden op den pachter;

d. een langdurig gebruiksrecht wordt bevorderd;

e. de bijzondere wettelijke bevoorrechtiging van den verpachter boven andere schuldeischers wordt opgeheven;

f. door instelling van pachtcommissiën, waarin eigenaar, gebruiker en arbeider zijn vertegenwoordigd, gelegenheid bestaat, zoo voor het geven van advies bij verpachtingen, als om toe te zien op de naleving van de pachtovereenkomst, in het bijzonder voor zooveel betreft de bepalingen van dwingend recht.

Voorts verlangt de Bond:

a. wettelijke regeling van den rechtstoestand der landarbeiders in verband ook met het pachtcontract; uitbreiding der Ongevallenwet tot den landbouw; beperking van den arbeidsduur en van den nachtarbeid, alsmede waarborging van een wettelijkschen rustdag, zooveel mogelijk den Zondag, zoowel voor volwassen als voor jeugdige mannen en vrouwen, een en ander met inachtneming van de eigenaardige eischen van het landbouwbedrijf;

b. maatregelen tot verbetering van den veestapel en zijn producten;

c. bevordering van den uitvoer van vee, zuivel-, land- en tuinbouwproducten;

d. bevordering van coöperatie op het gebied van het creditwezen, van de verwerking van grondstoffen, van den aankoop van hulpmiddelen en grondstoffen en van den verkoop van producten;

e. hervorming van de regeling voor verkrijging van rechten op onroerende goederen, ook in het belang van den kleinen eigenaar;

f. instelling eener landbouwvertegenwoordiging, waarin aan eigenaar, gebruiker en arbeider invloed worde toegekend;

g. herziening van de bepalingen in zake de jacht, waarbij op den voorgrond sta, dat de gebruiker van den grond het toebrengen van schade aan de gewassen niet behoeft te gedoogen;

h. bevordering van de zoetwatervischteelt;

i. bevordering van den afkoop van het tiendrecht;

j. afdoende voorziening in de behoefte aan land- en tuinbouwonderwijs;

k. behoud door den staat en door gemeenten van hun in eigendom toebehoorende gronden.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergaderingen van 11 Januari 1902, 28 Mei 1904 en 7 April 1907.

Ten opzichte van de ouderdoms- en invaliditeitsverzorging werd in de algemeene vergaderingen van 4—5 November 1911 en van 18 en 19 Mei 1912 het volgende bepaald:

1. Ouderdomsverzorging en invaliditeitsverzekering behoeven niet gelijktijdig geregeld te worden.

2. Bij de regeling der ouderdomsverzorging behoort er echter tegen gewaakt te worden, dat zij niet de invaliditeitsverzekering en de andere takken der sociale

verzekering in gevaar bringe, door voor zich alle gelden op te eischen, die de Staat in afzienbaren tijd beschikbaar kan stellen.

3. Wanneer ouderdomsverzorging en invaliditeitsverzekering niet gelijktijdig ter hand worden genomen, behoort in overeenstemming met de heerschende volksverzuiving de ouderdomsverzorging allereerst te worden geregeld.

4. Bij de regeling der ouderdomsverzorging zal een rechtstreeksche bijdrage worden geëischt van de belanghebbenden, die een inkomen bezitten boven een bij de wet te bepalen bestaansminimum.

5. De verzorging van het tegenwoordige oude geslacht, van een bij de wet te noemen leeftijd (bijv. 65 jaar), behoort te geschieden door pensioneerij geheel op kosten van den Staat.

6. De ouderdomsverzorging moet in beginsel alle mannen en vrouwen omvatten.

7. Gestreefd moet worden naar regeling der ouderdomsverzorging als één geheel, terstond en zonder overgangsregelingen.

8. Een inkomensgrens behoort te worden gesteld, waarboven op uitkeering van ouderdomsrente geen aanspraak kan worden gemaakt.

9. De ouderdomsrente zal niet afhankelijk zijn van het bedrag der gestorte jaarlijksche bijdrage noch van den tijd, gedurende welken bijdragen betaald zijn.

10. Het bedrag der rechtstreeksche bijdrage moet afhankelijk worden gesteld van het inkomen van den belanghebbende.

11. Bij de regeling der bijdrage zal een bedrag van elk inkomen worden afgetrokken, waarover geen bijdrage van den belanghebbende wordt berekend.

12. De bijdragen door den Staat te betalen, volgens bovenstaande regelen, zullen uitsluitend moeten worden gevonden uit directe belastingen en successierecht volgens de bepalingen van ons belasting-program.

13. De invaliditeitsverzorging blijft, als daarin niet gelijktijdig met de ouderdomsverzorging wordt voorzien, voor den Bond een regeling van de hoogste urgentie, voor welker tot stand komen hij met kracht zal blijven ijveren.

Bij de regeling zal worden gestreefd naar verwezenlijking van de beginselen omtrent de invaliditeitsverzekering, vervat in het desbetreffende Rapport der Commissie voor de ouderdomsverzorging en de daarbij behoorende Conclusies van het Hoofdbestuur.

14. De organisatie van de ouderdoms- en invaliditeitsverzorging moet berusten op het beginsel van zoo sterk mogelijke decentralisatie en zoo groot mogelijke medewerking van belanghebbenden.

c. PROGRAM VAN WERKZAAMHEID OP GEMEENTELIJK GEBIED.

I. Als *werkgeefster* heeft de gemeente:

a. den rechtstoestand te regelen van alle personen in haar dienst.

Tot deze regeling behooren, vooral wat de werklieden betreft:

bepalingen, vastgesteld onder voorlichting van of in overleg met Kamers van Arbeid of vakverenigingen van patroons en van werklieden, omtrent loon en werktijd voor verschillende leeftijden en vakken, omtrent Zondags- en nachtarbeid, overwerk of werk buiten de gewone uren, omtrent taak- of stukwerk en omtrent uitkeering in geval van geoorloofd verzuim;

toekening in geval van ziekte van het volle loon of salaris, behoudens de noodige controle-maatregelen;

verzekering van een wekelijkschen rustdag, bij voorkeur den Zondag;

verleening van een jaarlijksch verlof, met behoud van loon of salaris;

vaststelling der termijnen, waarin het loon wordt betaald;

bepalingen omtrent loons- of tractemensverhooging;

voorschriften omtrent beslissing van geschillen tusschen ondergeschikten en hun chefs, met een doeltreffende strafregeling en met aanwijzing van onpartijdige colleges, bij welke de ambtenaar of werkman in beroep kan komen.

Voorts dienen, waar de gemeente tal van werklieden in dienst heeft, commissies te worden ingesteld, door en uit de arbeiders voor de onderscheiden bedrijven te